

Wydanie opinii psychologicznej sporządzonej na potrzeby formacji zakonnej w optyce ochrony danych osobowych w Kościele katolickim

W praktyce stosowania przepisów dotyczących ochrony danych osobowych w Kościele katolickim w Polsce pojawiło się zagadnienie dotyczące wydania na żądanie członka albo byłego członka zgromadzenia zakonnego kopii opinii psychologicznej sporządzonej na potrzeby i w czasie jego formacji zakonnej. Takie opinie są często podstawą decyzji przełożonych zakonnych dotyczących osoby, która podlega badaniu, np. decyzji związanej z dopuszczeniem jej do dalszych etapów formacji zakonnej.

Opinia psychologiczna zawiera dane osobowe (art. 5 pkt 1 Dekretu¹) przynajmniej osoby podlegającej badaniu. Co więcej, niemal zawsze opinia zawiera dane

¹ Konferencja Episkopatu Polski, Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 30 (2018), s. 31-54 [dalej: Dekret]; por. obowiązki notariusza dotyczące udostępniania z regestrów aktów lub dokumentów (kan. 484 nr 3 *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1-317; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*,

dotyczące zdrowia, a więc „dane wrażliwe” (art. 5 pkt 9 Dekretu). To oznacza, że taki dokument będzie podlegał także regulacjom dotyczącym ochrony danych osobowych.

Artykuł ma na celu przedstawić tę problematykę z perspektywy prawa kanonicznego regulującego ochronę danych osobowych i odpowiedzieć na pytanie: czy taką opinię należy wydać osobie, której dane dotyczą, a jeżeli tak, to jaką procedurę zastosować.

W artykule pominięte zostaną kwestie dotyczące prawa polskiego, np. spraw związanych z tajemnicą zawodową psychologa czy udostępniania przez niego dokumentacji medycznej lub innej². Zagadnienia te ze względu na ich wielowarstwowość³, brak precyzyjnych przepisów⁴ oraz z uwagi na niejednolite stanowisko judykatury⁵ wymagają omówienia w odrębnym tekście.

Wskazana kwestia dotyczy zarówno zgromadzeń męskich, jak i żeńskich. Zaproponowane w artykule rozwiązania będą miały zastosowanie wprost do zgromadzeń zakonnych, a także *mutatis mutandis* do seminariów diecezjalnych.

przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984). Cytowane kanony pochodzą z tego źródła.

2 W przepisach prawa polskiego nie zostało precyzyjnie określone to, w jakim zakresie dokumentacja wytworzona w toku pracy psychologów stanowi „dokumentację medyczną”. Wynika to z faktu, że nie każda działalność psychologa będzie „udzielaniem świadczeń zdrowotnych” w rozumieniu art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 849 z późn. zm.).

3 Zob. L. J. Żukowski, *Psycholog jako zawód zaufania publicznego – wybrane problemy*, „Przegląd Prawa Publicznego” (2017) nr 3, s. 39–49.

4 Zob. np. uwagi Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych do projektu założeń do projektu ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów z dnia 12 października 2015 r. przedłożonego Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.dialog.gov.pl/download/gfx/mpips/pl/defaultopisy/7170/1/1/GIODO%20uwagi.pdf> (1.08. 2021).

5 Zob. np. Wyrok Naczelnego Sądu Apelacyjnego z 15.12.2016 r., II GSK 1198/15, LEX nr 2241011., wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13.02.2014 r., V ACA 669/13, LEX nr 1439042.

1. Podstawy normatywne dotyczące sporządzania opinii psychologicznych relewantne z punktu widzenia ochrony danych

Regulacje dotyczące opinii psychologicznej członka zgromadzenia lub kandydata czy też seminarzysty seminarium zakonnego są w prawie kanonicznym zawarte wprost lub przynajmniej *implicite* w różnych ustawach kościelnych lub enuncjacjach innego rodzaju. Niektóre z tych regulacji są relewantne z punktu widzenia ochrony danych. W kontekście tego artykułu należy zwrócić uwagę na kwestie: 1) podstawy prawnej przetwarzania danych oraz 2) prawa dostępu do tych danych.

1.1. Podstawa przetwarzania

Instytuty życia konsekrowanego mogą przyjąć członka posiadającego przymioty wymagane w prawie powszechnym Kościoła (kan. 597), czyli osoby, które „mają zdrowie, odpowiedni charakter i wystarczające przymioty dojrzałości” (kan. 642). W razie potrzeby powyższe cechy można stwierdzić „również przy pomocy biegłych, z zachowaniem przepisu kan. 220” (kan. 642). W odniesieniu do profesji zakonnych istotny będzie kan. 689 § 1 stanowiący, że choroba psychiczna, także wtedy, gdy pojawiła się po złożeniu profesji, stanowi podstawę niedopuszczenia do odnowienia lub złożenia profesji, jeśli – zdaniem biegłych – członek jest na skutek tego niezdolny do podjęcia życia zakonnego. Z kolei kan. 645 § 3 wskazuje, że wobec członka przychodzącego z innego zgromadzenia „Własne prawo może się domagać jeszcze innych świadectw, stwierdzających wymaganą zdatność” oraz że „Przełożeni mogą prosić o inne jeszcze informacje, nawet z zachowaniem tajemnicy, jeśli wyda się im to konieczne” (kan. 645 § 4).

Trzeba podnieść to, że kan. 241 wprost stanowi, iż do wyższego seminarium powinni być przyjmowani jedynie ci, którzy między innymi ze względu na ich zdrowie psychiczne wydają się zdolni do oddania się na stałe świętemu posługom. Inny przepis z kolei zezwala kompetentnej władzy kościelnej dopuszczać jedynie tych, którzy według jej „roztropnej oceny” oraz „po rozważeniu wszystkich okoliczności” posiadają „przymioty psychiczne odpowiadające przyjmowanemu święceni” (kan. 1029). W zakresie stwierdzenia takich zdolności „po przeprowadzeniu odpowiedniego badania” należy uzyskać zaświadczenie o stanie zdrowia psychicznego kandydata (kan. 1051 nr 1). Także normy kan. 1041 nr 1 oraz kan. 1044

§ 2 nr 2 wskazują zdrowie psychiczne kandydata jako jeden z warunków dopuszczenia do święceń i ich wykonywania.

Regulacje dotyczące opinii psychologicznej kandydatów do kapłaństwa znajdują się w dokumencie Kongregacji Edukacji Katolickiej pt. *Wskazania dotyczące wykorzystania nauk psychologicznych w przyjmowaniu i formacji kandydatów do kapłaństwa* z 2008 roku⁶ czy też w dekrete ogólnym wykonawczym Kongregacji ds. Duchowieństwa z 8 grudnia 2016 roku pt. *Dar powołania do kapłaństwa* będącym *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*⁷. Do tego dokumentu „powinny być dostosowane, po dokonaniu niezbędnych zmian, także *Ratio* instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego”⁸. W związku z tym, analogicznie jak w powszechnym dla Kościoła *ratio fundamentalis*, polski dokument wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, dotyczący kwestii formacji w drodze do kapłaństwa zatytułowany *Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*⁹, wskazuje na potrzebę współpracy ze specjalistami z zakresu psychologii, psychiatrii, pedagogiki, „w formie diagnozy, poradnictwa bądź terapii” (punkt 209).

Do wskazanych regulacji należy dołączyć prawo własne zgromadzeń zakonnych¹⁰ oraz zwyczaj prawny danej wspólnoty. Normy z tych źródeł także mogą nakazywać określone czynności w związku z uzyskiwaniem opinii psychologicznych.

6 Kongregacja Edukacji Katolickiej, *Wskazania dotyczące wykorzystania nauk psychologicznych w przyjmowaniu i formacji kandydatów do kapłaństwa* (29.06.2008), wersja angielska: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20080628_orientamenti_en.html (12.08.2021).

Nota bene w polskim tłumaczeniu dokumentu Kongregacji ds. Duchowieństwa, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, <http://www.clerus.va/content/dam/clerus/Ratio%20Fundamentalis/Dar%20powolania%20do%20kaplanswa.pdf> (12.07.2021), ten dokument jest raz przytoczony w formie wskazanej powyżej (np. w przypisie 72, 233, 285, 301), a w innym miejscu, przypisie nr 43, cytowany jest jako: „Kongregacja Edukacji Katolickiej, *Wskazania dotyczące zastosowania kompetencji psychologicznych przy przyjmowaniu i w formacji kandydatów do kapłaństwa* (29 czerwca 2008 r.)”.

7 Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, <http://www.clerus.va/content/dam/clerus/Ratio%20Fundamentalis/Dar%20powolania%20do%20kaplanswa.pdf> (12.07.2021), [dalej: *Dar powołania do kapłaństwa*].

8 *Dar powołania do kapłaństwa*, pkt 1.

9 Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji prezbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2021/06/20210616_Droga-formacji-prezbiterow-w-Polsce.pdf (12.08.2021) [dalej: *Droga formacji prezbiterów w Polsce*].

10 Np. *Ratio formalis particularis* u dominikanów.

Powyższe przykłady wskazują jasno, że uzyskanie opinii i przetwarzanie danych osobowych w niej zawartych ma wyraźną podstawę w postaci obowiązku prawnego ciążącego na administratorze, zgodnie z przepisami prawa kanonicznego, a mianowicie przepisu lub równoważnego z nim innego źródła normy (art. 1 ust. 1 pkt 3 Dekretu)¹¹.

Trzeba zauważyć, że w punkcie 218 *Drogi formacji presbiterów w Polsce* wskazuje się, że przed przeprowadzeniem badań psychologicznych „należy zawsze uzyskać pisemną zgodę kandydata na ich przeprowadzenie i udostępnienie opinii biskupowi, rektorowi seminarium i kierownikowi duchownemu”. Zgoda ta nie będzie jednak stanowić zgody, w rozumieniu przepisów o ochronie danych osobowych (art. 1 ust. 1 pkt 1 Dekretu w zw. z art. 5 pkt 5 Dekretu), z powodu istnienia innej (wskazanej wyżej) podstawy prawnej odnoszącej się do przetwarzania danych osobowych zawartych w opinii.

1.2. Prawo do kopii i prawo do przekazania danych

Szczególne znaczenie w kontekście tematu artykułu ma prawo do dostępu do danych w postaci np. prawa do kopii danych oraz prawa do dokumentu (art. 11 ust. 3 i ust. 4 Dekretu). Prawa te będą przedmiotem szerszej refleksji w dalszej części artykułu.

W zakresie przekazywania dokumentu zawierającego dane osobowe znaczenie ma art. 34 Dekretu regulujący przekazanie dokumentu do innego kościelnego zbioru lub innym podmiotom.

Łączne stosowanie przepisów art. 11 i 34 Dekretu będzie miało miejsce, gdy osoba, której dane dotyczą, zażąda przekazania danych od jednego podmiotu kościelnego, np. zgromadzenia zakonnego, do innego podmiotu kościelnego, np. innego instytutu zakonnego, w którym te dane mają być użyte. Nie wolno jednak przy wydawaniu opinii psychologicznych korzystać z art. 34 Dekretu z pominięciem prawa wiernego zapisanego w art. 11 Dekretu¹².

¹¹ Jest to regulacja analogiczna do zgody klienta określonej w art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1026) [dalej: u.z.p.] oraz udostępnienia dokumentacji w rozumieniu art. 13 tej ustawy. Prawodawca kościelny przyjął tu podobne rozwiązanie, wskazując jednocześnie, że opiniowany jest świadomy przekazania wyników badań do określonych podmiotów kościelnych.

¹² Zob. Kościelny Inspektor Ochrony Danych, Uwagi z dnia 15 marca 2021 r. dotyczące wykładni przepisów art. 11 i art. 34 Dekretu KEP regulującego ochronę danych osobowych w Kościele wydane przez KIOD, nr 2, (archiwum autorów, sygnatura B2).

Reasumując ten punkt wyводу, można wskazać, że kompetentna władza kościelna posiada podstawę prawną (nadającą jej prawo i obowiązek) do kierowania członków zgromadzeń zakonnych na badania psychologiczne zarówno w trakcie formacji zakonnej, jak i po przyjęciu profesji, ślubów lub święceń. Władza ta ma jednocześnie podstawę prawną do przetwarzania danych osobowych zawartych w opinii psychologicznej w zakresie, w jakim przeznaczona jest ona do weryfikacji stanu zdrowia psychicznego kandydata lub członka lub weryfikacji innego celu wskazanego przez prawo.

2. Wykładnia art. 11 ust. 4 zd. 1 Dekretu

Jak wskazano wyżej, administrator ma obowiązek, na żądanie osoby, której dane dotyczą, dostarczyć jej kopię danych podlegających przetwarzaniu (art. 11 ust. 3 Dekretu). Jest to prawo do kopii danych. Należy przyjąć, że to prawo ustawodawca kościelny odróżnił od prawa do dokumentu zawierającego dane osobowe (art. 11 ust. 4 Dekretu)¹³.

Za przyjęciem takiego podziału przemawiają m.in. argumenty związane z wykładnią gramatyczną (podany niżej argument 1 i 2) oraz wykładnią celowościową (podany niżej argument 3).

Argument 1: są to dwa prawa, zostały one bowiem określone w dwóch odrębnych ustępach art. 11 – prawo do kopii danych zostało określone w art. 11 ust. 3 Dekretu, a prawo do dokumentu w art. 11 ust. 4.

Argument 2: jeżeli ustawodawca kościelny chciałby określić w art. 11 ust. 4 formy realizacji prawa do kopii danych z ust. 3, to nawiązałby w tym przepisie do treści przepisu z ust. 3, np. poprzez stwierdzenie „Prawo, o którym mowa w ustępie poprzedzającym”. Jednakże, gdy ustawodawca kościelny zaczyna przepis art. 11 ust. 4 od słów: „Każdy ma prawo do żądania i otrzymania”, to jasne jest, że chodzi mu o określenie nowego prawa, w pewnym sensie i zakresie niezależnego do prawa z poprzedniej jednostki redakcyjnej.

Argument 3: odmienny jest cel realizacji obu wyodrębnionych praw. Zasadniczo prawo do kopii danych ma spełniać funkcję informacyjną, gwarancyjną i kontrolną.

¹³ Analogiczne rozróżnienie wprowadzone zostało w decyzjach Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych np. numer ZSZS.440.660.2018, <https://uodo.gov.pl/decyzje/ZSZS.440.660.2018> (21.08.2021), ZSZS.440.842.2018 (<https://uodo.gov.pl/decyzje/ZSZS.440.842.2018> (21.08.2021)).

Prawo to pozwala osobie, której dane dotyczą, zweryfikować fakt przetwarzania jej danych oraz zgodność tego przetwarzania z prawem. Należy dodać, że przy realizacji prawa do kopii danych nie trzeba wydawać dokumentów lub innych nośników danych. Prawidłowym działaniem będzie wydanie samej informacji o osobie, którą to informację przetwarza się w różnych miejscach przez administratora.

Z kolei celem realizacji prawa do dokumentu jest potrzeba pozyskania dokumentu. Ten dokument, jak się wydaje, nie musi zawierać danych osobowych w rozumieniu art. 5 pkt 1 Dekretu. Wynika to z tego, że w pierwszej kolejności w art. 11 ust. 4 zd. 1 Dekretu przepis ten ma brzmienie: „Każdy ma prawo do żądania i otrzymania, osobiście lub za pośrednictwem prawnie ustanowionego pełnomocnika, certyfikatów, wyciągów, świadectw, w postaci kopii lub dokumentu autentycznego, zawierających dane jego dotyczące”. Wskazuje się w nim na możliwość wydania „certyfikatów, wyciągów, świadectw”, następnie (także) po przecinku „w postaci kopii lub dokumentu autentycznego” oraz po kolejnym przecinku: „zawierających dane jego dotyczące”. Można więc przyjąć, że jeżeli racjonalny ustawodawca chciałby, aby prawo z art. 11 ust. 4 zd. 1 ograniczało się jedynie do dokumentów zawierających dane osobowe wnioskodawcy, to nie oddzielałby ostatniego warunku przecinkiem. Jednakże przyjęcie takiego rozwiązania (czyli rozszerzenie prawa do dokumentu także na prawo do dokumentu bez danych osobowych) jest naznaczone pewną trudnością z powodu tego, że Dekret ma regulować przedmiotowo przetwarzanie danych osobowych, a nie dotyczyć wszystkich dokumentów. Możliwe jest więc takie interpretowanie omawianego przepisu, że wyrażenie „zawierających dane jego dotyczące” to jakby wyciągnięcie przed nawias, czyli przed wyliczenie certyfikatów, wyciągów, świadectw itd. Wówczas omawiane prawo dotyczyłoby wyłącznie dokumentów zawierających dane wnioskodawcy.

Skoro dopuszczona brzmieniem przepisu dwutorowość wykładni dotyczy tak ważnej sprawy, należy uznać redakcję przepisu za wysoce wadliwą, czyli za błąd ustawodawcy.

Brzmienie wskazanego przepisu nastrocza jeszcze jedną wątpliwość. Po przyjęciu rozwiązania, że prawo dotyczy także dokumentu niezawierającego danych osobowych wnioskodawcy, trudno rozstrzygnąć, czy prawo to: (1) ogranicza się jedynie do wydania „certyfikatów, wyciągów, świadectw” w formie „kopii lub dokumentu autentycznego”, czy też (2) jest to wyliczenie pozwalające na wydanie także innych rodzajów dokumentów niż wyżej wskazane. Przyjęcie pierwszej interpretacji oznaczałoby znaczne zawężenie prawa (być może) wyrażonego w tym przepisie, co jest raczej nie do przyjęcia z uwagi na zasadę wykładni prawa kanonicznego z kan. 18.

Za drugą interpretacją przemawia to, że wyliczane dokumenty (certyfikaty, wyciągi, świadectwa) oraz ich formy (kopia lub dokument autentyczny) są kolejno oddzielane przecinkami. Jednak przyjmując drugą interpretację, należy uznać za zbędne wyliczenie „certyfikatów, wyciągów, świadectw”, skoro i one mogą być wydane w formie „kopii lub dokumentu autentycznego”.

Na marginesie należy zauważyć błędne, bo niejasne z punktu widzenia prawodawczego, sformułowanie w art. 11 ust. 4 Dekretu. Pierwszy problem dotyczy wyrażenia: „żądania i otrzymania kopii danych”. Wydaje się, że łącznik „i” narzuca konieczność każdorazowej realizacji żądania, pomimo istnienia jego ograniczenia w zdaniu następującym. Jednakże możliwe jest przyjęcie stanowiska, że przedmiotowy spójnik nie wymusza zastosowania koniunkcji z zakresu logiki, lecz oznacza niekonieczne następstwo zdarzeń¹⁴.

Drugi błąd to brzmienie użytego w przepisie wtrącenia: „osobiście lub za pośrednictwem prawnie ustanowionego pełnomocnika”. Wyraz „prawnie” sugeruje istnienie bowiem wymaganej prawem formy pełnomocnictwa, np. na wydanie go na piśmie. Nigdzie jednak nie zostało to dookreślone, należy zatem przyjąć, że jest dopuszczalne udzielenie pełnomocnictwa w każdej formie.

3. Wykładnia art. 11 ust. 4 zd. 2 Dekretu

Artykuł 11 ust. 4 zd. 2 Dekretu ma następujące brzmienie: „Wyłączeniu podlegają dane, które jako nie pochodzące od wnioskodawcy, są objęte tajemnicą na mocy prawa lub nie można ich oddzielić od danych dotyczących osób trzecich i ze względu na poufność wymagają ochrony”. Ten przepis ten to także *crux interpretandi*.

Po pierwsze, ustawodawca kościelny nie wskazał jasno, czy wyłączenie zawarte w analizowanym przepisie dotyczy wyłącznie prawa do dokumentu – co sugeruje umieszczenie zdania w ust. 4, czy też chodzi także o ograniczenie prawa do kopii danych. W pierwszym przypadku, czyli przy ograniczeniu wyłącznie prawa do dokumentu, istniałaby możliwość wydania kopii danych. Możliwa jest także taka wykładnia, według której cytowany przepis miałby służyć wyłączeniu z prawa do kopii lub z prawa do dokumentu niektórych danych.

¹⁴ Por. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11 sierpnia 2005 r., I GSK 625/05, LEX nr 228573.

Po drugie, w przepisie wymieniono cztery przesłanki ograniczenia prawa, o którym mowa. Są nimi takie okoliczności: 1) dane nie pochodzą od wnioskodawcy, 2) dane objęte są tajemnicą na mocy prawa, 3) danych nie można oddzielić od danych dotyczących osób trzecich, 4) dane ze względu na poufność wymagają ochrony. Trudno określić, czy wszystkie przesłanki wyłączenia muszą być spełnione kumulatywnie, czy też muszą być spełnione łącznie jedynie niektóre z nich, albo też każda z nich może być stosowana odrębnie jako podstawa wyłączenia.

Po trzecie, istnieją trudności, gdy chodzi o ewentualne grupowanie przesłanek w nim zawartych. Uznając przecinek jako ekwiwalent spójnika koniunkcji¹⁵ oraz mając na uwadze to, że pierwszeństwo przed alternatywą ma koniunkcja, można przyjąć, że wskazany przepis przewiduje dwie grupy przesłanek ograniczenia prawa (niezależnie od tego, czego dokładnie ograniczenie to dotyczy). Można przyjąć, że grupy te są następujące: 1) dane nie pochodzą od wnioskodawcy i są objęte tajemnicą na mocy prawa lub 2) nie można danych oddzielić od danych dotyczących osób trzecich i ze względu na poufność wymagają ochrony. Z uwagi na specyficzną redakcję omawianego przepisu istnieje także możliwość innego pogrupowania wskazanych przesłanek albo uznania, że takie pogrupowanie jest w ogóle niemożliwe.

4. Analiza przesłanek

Przechodząc dalej w rozważaniach, trzeba dokonać analizy poszczególnych przesłanek, o których była mowa powyżej.

4.1. Dane nie pochodzą od wnioskodawcy

Pierwszą przesłanką pozwalającą na ograniczenie (ogólnie mówiąc) możliwości wydania danych jest to, że „nie pochodzą one od wnioskodawcy”. Nie odnosi się to zatem do określenia źródła pozyskania danych, lecz określenia pierwszego autora danych, czyli pierwszego dysponenta informacji, u którego dane nie były wtórnie przetwarzane. Pojawia się jednak pytanie, czy przekazanie opinii sporządzonej

¹⁵ Zgodnie z poglądami doktryny w tekstach odpowiednikiem koniunkcji (wyrażanej przez „oraz”, „lecz”, „a także”, „i”) jest przecinek (zob. *Logika dla prawników*, red. A. Malinowski, Warszawa 2002, s. 97).

przez psychologa do uprawnionych do tego podmiotów (np. rektora seminarium, przełożonego zakonnego) spełnia omawianą przesłankę. Należy przyjąć, że nie, a przynajmniej nie co do części pierwszej opinii, niezawierającej wniosków psychologa, który zgodnie ze swoją fachową wiedzą ocenia przekazane przez badanego fakty. Jak wskazuje doświadczenie życiowe, informacje zawarte w opinii pozyskiwane są od samej osoby badanej.

Możliwość zastosowania tej przesłanki ograniczającej będzie miała miejsce, gdy opinia sporządzana była bez udziału osoby badanej i opierała się na innych źródłach, np. opiniach środowiskowych, uprzednio sporządzonych opiniach, informacjach od osób trzecich itd. Pochodzenie od innego podmiotu oznacza zatem, że tym, który przedstawił informację, nie był sam wnioskodawca. Jak się wydaje, takie sytuacje są raczej incydentalne przy wydawaniu opinii psychologicznej na potrzeby formacji zakonnej.

4.2. Objęcie danych tajemnicą na mocy prawa

Drugą przesłanką wyłączającą jest objęcie danych tajemnicą z mocy prawa. Zasadniczo należy przyjąć, z uwagi na kontekst Dekretu, czyli RODO (zob. kan. 17), że dotyczy to zarówno tajemnic prawnie chronionych w systemie prawa świeckiego, jak i kanonicznego. Prawo polskie przewiduje w art. 14 ust. 1 u.z.p. tajemnicę zawodu psychologa. Dodatkowo istnieje szereg tajemnic prawnie chronionych w prawie kanonicznym, np. tajemnica sakramentalna, tajemnica urzędnicza, duszpasterska.

Prima facie dane zawarte w opinii psychologicznej nie są objęte żadną tajemnicą wobec osoby, której dane dotyczą, z mocy samego prawa. Jednakże pogłębiona refleksja może prowadzić do odmiennego wniosku. Objęcie tajemnicą danego rodzaju dokumentów może być skierowane wobec nieograniczonego kręgu osób. Musi być jednak wyraźnie określone prawem, przy czym źródłem prawa mogą tu być nie tylko ustawy prawa powszechnego, partykularnego, lecz także konstytucje czy inne akty normatywne endogeniczne danego zgromadzenia. Źródłem norm dotyczących tajemnicy może być również prawo zwyczajowe danego zgromadzenia, czy np. prowincji. Bez dokładnego ustalenia stanu prawnego regulującego życie w danym zgromadzeniu nie da się odpowiedzieć na pytanie, czy jakaś norma wyłącza dostępność danych z opinii czy też nie.

4.3. Danych nie można oddzielić od danych dotyczących osób trzecich

Opinie psychologiczne mogą być także chronione z tej racji, że zawierają dane osób trzecich. Ma to przykładowo miejsce, gdy opinia psychologiczna sporządzana była na podstawie informacji od wskazanych w opinii osób lub też w opinii opisana zostaje relacja łącząca badanego z osobą trzecią, do której wpleciony zostanie opis psychologiczny tej osoby trzeciej. Pojawia się przy tym problem, czy ograniczenie to dotyczy także danych samej osoby sporządzającej opinię. Zasadniczo dane specjalisty sporządzającego opinię będą danymi osoby trzeciej, których nie sposób oddzielić od samej opinii. Jednocześnie bazując na doświadczeniu życiowym, trudno stwierdzić, że w przypadku przeprowadzania badania z samym kandydatem dane wymagają ochrony ze względu na poufność. Zasadniczo kandydat sam wybiera osobę przeprowadzającą badania lub wyraża zgodę na przeprowadzenie badania przez niejednokrotnie wcześniej wskazaną przez przełożonych osobę (pkt 209 *Drogi formacyjnej*).

4.4. Dane ze względu na poufność wymagają ochrony

Należy także nadmienić, że oprócz przepisów ochrony danych osobowych zachowanie poufności opinii może mieć także źródło w innych wartościach, np. w wolności wyrażania opinii, prywatności osób wyrażających opinię itd.

W prawie kanonicznym, poza Dekretem, istnieją ponadto inne ograniczenia i szczegółowe regulacje w zakresie ograniczenia prawa do kopii danych. Przykładem może być pozyskanie informacji w myśl kan. 645 § 4 czy ograniczenie z kan. 220 czy kan. 642 w postaci ochrony dobrego imienia i intymności. Można także wskazać w tym miejscu przykład z *Drogi formacyjnej*: „Rektor seminarium proponuje seminarzyście osobę specjalisty. Ustala on zakres pomocy i jego odpowiedzialności oraz możliwość i formę zapoznania się z jego opinią, o ile może się to dokonać bez złamania tajemnicy zawodowej” (pkt 209).

5. Modelowa odpowiedź

Przy udzielaniu odpowiedzi na żądanie o wydanie opinii psychologicznej skierowane do przełożonych zakonnych przez aktualnego lub byłego członka zgromadzenia zakonnego należy wziąć pod uwagę wszystkie przedstawione powyżej kwestie, i tam, gdzie istnieje wielość wariantów, oprzeć się na któryś z nich.

Jako modelowy można zaproponować następujący *modus procedendi*. Przełożony zakonny powinien w pierwszej kolejności dokonać analizy obowiązującego prawa, przede wszystkim wyżej przytoczonych i omówionych przepisów kanonicznego prawa powszechnego i partykularnego oraz regulacji własnego zgromadzenia. Następnie powinien on ustalić, czy podmiot kościelny posiada (jeszcze) opinię psychologiczną wnioskującej osoby. W dokumencie *Dar powołania do kapłaństwa* nie został określony czas retencji danych zawartych w opinii psychologicznej, lecz obowiązek ustalenia tego terminu został w punkcie 196 scedowany na regulacje partykularne, wyrażono w nim też sugestię, aby okres ten był dostosowany do czasu przechowywania opinii psychologicznych w prawie państwowym¹⁶. Jednakże w dokumencie *Droga formacji prezbiterów w Polsce* termin ten również nie został określony. Wydaje się, że jest to niedopatrzenie. Przy braku takiej regulacji możliwe jest określenie czasu przechowywania opinii w prawie własnym zgromadzenia czy prawie diecezjalnym.

Później przełożony zakonny powinien ustalić, czy opinia psychologiczna nie zawiera innych informacji niż dane wnioskodawcy. Takie informacje nie muszą albo nawet nie mogą (z uwagi na dobre imię osób trzecich, ochronę swobodnego wyrażania przez nich opinii itd.) zostać udostępnione, jeżeli nie wchodzą w zakres definicji danych osobowych z art. 5 pkt 4 lub pkt 9 Dekretu. Do katalogu tych informacji należą postulaty psychologa do przełożonych zgromadzenia sformułowane na podstawie wniosków płynących z opinii, dotyczące także osoby badanej. Mając to na względzie należy postarać się, aby zlecenie kierowane do psychologa przez przełożonych zakonnych zawierało wyłącznie prośbę o sporządzenie opinii psychologicznej oraz aby specjalista działał w zakresie zlecenia oraz w obszarze swoich kompetencji. Na takie rozwiązanie z resztą jasno wskazuje w punkcie 146 dokument *Dar powołania do kapłaństwa*: „Każdy specjalista winien ograniczyć swoje działanie do własnej dziedziny, bez oceniania zdadności seminarzystów do kapłaństwa”.

Kolejno przełożony powinien ustalić zakres żądania wnioskodawcy i stwierdzić, czy żądanie zainteresowanej osoby dotyczy wydania wyłącznie kopii danych poprzez wydanie wypisu czy odpisu z (oryginału) opinii, czy też wnioskującemu

¹⁶ *Nota bene* prawo polskie nie zawiera szczegółowej regulacji dotyczącej przechowywania dokumentacji psychologicznej. W zakresie, w jakim będzie ona stanowiła dokumentację medyczną, stosuje się przepisy art. 29 ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 849 z późn. zm.).

chodzi o wydanie mu kopii (odwzorowania kserograficznego czy cyfrowego) dokumentu (opinii). Możliwe będzie także przyjęcie takiego rozwiązania, że opinia (jej oryginał) będzie wydany wnioskującemu, administrator stwierdzi bowiem, że nie ma podstaw prawnych do przetwarzania zawartych w nim danych.

Należy wziąć po uwagę, że może pojawić się sytuacja, gdy żądanie wydania opinii będzie dotyczyć dokumentu wcześniej umieszczonego (z mocy prawa lub na podstawie decyzji przełożonego) w archiwum tajnym. Do takiego archiwum dostęp jest *ex definitione* poważnie ograniczony. W związku z tym opinii, co do zasady, nie można wydać. Ewentualne wyjątki od zasady musi wprost określać prawo (najlepiej stanowione).

Jednocześnie mając na uwadze regułę prawa kanonicznego *odia restringi et favores convenit ampliari* (zob. kan. 18), wszelkie prawne lub faktyczne wątpliwości powinno się rozstrzygać na korzyść prawa do informacji. Oznacza to, że należy przychylić się do wniosku o wydanie opinii psychologicznej zainteresowanemu, zawsze jednak zachowując prawo innych osób do zachowania prywatności.

ABSTRACT

Issuing of the document of a psychological opinion for formation purposes in the light of personal data protection in the Catholic Church

The subject of this article is the problem of issuing a psychological opinion by a religious congregation for the formation of a person to whom the opinion pertains. A psychological opinion contains personal data. This means that such a document is subject to regulations concerning the protection of personal data. This article presents this matter from the perspective of canon law and answers the question: should such an opinion be given to the data subject and if so, what procedure should be followed? The answer is as follows: in principle, the opinion must be given, but always with due respect for the right of other persons to privacy. The article points out also the numerous flaws of the Data Protection Decree of the Polish Bishops' Conference.

Keywords: protection of personal data, psychological opinion, religious congregation, seminary, Decree on the Protection of Personal Data

Wydanie opinii psychologicznej sporządzonej na potrzeby formacji w optyce ochrony danych osobowych w Kościele katolickim

Tematem artykułu jest kwestia wydania przez zgromadzenie zakonne opinii psychologicznej sporządzanej w czasie okresu formacji osobie, której opinia dotyczy. Opinia psychologiczna zawiera dane osobowe. To oznacza, że taki dokument podlega regulacjom dotyczącym ochrony danych osobowych. Artykuł przedstawia tę problematykę w perspektywie prawa kanonicznego i odpowiada na pytanie: czy taką opinię należy wydać osobie, której dane dotyczą, a jeżeli tak, to jaką procedurę przyjąć. Odpowiedź jest następująca: co do zasady opinię należy wydać, zawsze jednak zachowując prawo innych osób do zachowania prywatności. Artykuł wskazuje na liczne wady Dekretu o ochronie danych osobowych.

Słowa kluczowe: ochrona danych osobowych, opinia psychologiczna, zgromadzenie zakonne, seminarium, Dekret o ochronie danych osobowych

BIBLIOGRAFIA

1. *Codex Iuris Canonici* auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 75 (1983) pars 2, s. 1–317; tekst łacińsko-polski: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu Polski, Poznań 1984.
2. Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych, Uwagi do projektu założeń do projektu ustawy o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów z dnia 12 października 2015 r. przedłożonego Ministrowi Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.dialog.gov.pl/download/gfx/mpips/pl/defaultopisy/7170/1/1/GIODO%20uwagi.pdf> (12.08.2021).
3. Konferencja Episkopatu Polski, Dekret ogólny w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych w Kościele katolickim wydany przez Konferencję Episkopatu Polski, w dniu 13 marca 2018 r., podczas 378. Zebrania Plenarnego w Warszawie, na podstawie kan. 455 Kodeksu Prawa Kanonicznego, w związku z art. 18 Statutu KEP, po uzyskaniu specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej z dnia 3 czerwca 2017 r., „Akta Konferencji Episkopatu Polski” 30 (2018), s. 31–54.

4. Konferencja Episkopatu Polski, *Droga formacji presbiterów w Polsce. Ratio institutionis sacerdotalis pro Polonia*, https://episkopat.pl/wp-content/uploads/2021/06/20210616_Droga-formacji-presbiterow-w-Polsce.pdf (12.08.2021).
5. Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, <http://www.clerus.va/content/dam/clerus/Ratio%20Fundamentalis/Dar%20powolania%20do%20kaplanswa.pdf> (12.07.2021).
6. Kongregacja Edukacji Katolickiej, *Wskazania dotyczące wykorzystania nauk psychologicznych w przyjmowaniu i formacji kandydatów do kapłaństwa* (29 VI 2008), wersja angielska: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/ccatheduc/documents/rc_con_ccatheduc_doc_20080628_orientamenti_en.html (12.08.2021).
7. Kościelny Inspektor Ochrony Danych, Uwagi z dnia 15 marca 2021 r. dotyczące wykładni przepisów art. 11 i art. 34 Dekretu KEP regulującego ochronę danych osobowych w Kościele wydane przez KIOD, nr 2, (archiwum autorów, sygnatura B2).
8. *Logika dla prawników*, red. A. Malinowski, Warszawa 2002.
9. Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych, Decyzja numer ZSZS.440.660.2018, <https://uodo.gov.pl/decyzje/ZSZS.440.660.2018> (21.08.2021).
10. Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych, Decyzja numer, ZSZS.440.842.2018, <https://uodo.gov.pl/decyzje/ZSZS.440.842.2018> (12.08.2021).
11. Ustawa z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 849 z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 8 czerwca 2001 r. o zawodzie psychologa i samorządzie zawodowym psychologów (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1026).
13. Wyrok Naczelnego Sądu Apelacyjnego z 15.12.2016 r., II GSK 1198/15, LEX nr 2241011.
14. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z 13.02.2014 r., V ACa 669/13, LEX nr 1439042.
15. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11 sierpnia 2005 r., I GSK 625/05, LEX nr 228573.
16. Żukowski L.J., *Psycholog jako zawód zaufania publicznego – wybrane problemy*, „Przegląd Prawa Publicznego” (2017) nr 3, s. 39–49.